

УДК 378.091.33-027.22:373.2.011.3-051(045)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/70-2-43>

Катерина МИХАЙЛОВА,
orcid.org/0000-0001-7295-0214
старший викладач кафедри дошкільної та спеціальної освіти
Мукачівського державного університету
(Мукачево, Закарпатська область, Україна) ingma7007@gmail.com

Антоніна МИКУЛІНА,
orcid.org/0000-0002-5913-9264
старший викладач кафедри дошкільної та спеціальної освіти
Мукачівського державного університету
(Мукачево, Закарпатська область, Україна) antconst17@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ОСНОВА ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ-ПРОФЕСІОНАЛА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті піднімається проблема формування у закладах вищої освіти професійної готовності майбутніх вихователів дошкільних закладів до безпосереднього виконання посадових обов'язків, розкрито актуальність формування професійного зростання здобувачів у процесі педагогічної практики.

Педагогічну практику здобувачів визначено як невід'ємну складову частину педагогічної освіти, важливий чинник формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти. Відмічено роль і значення різних видів педагогічної практики в оволодінні майбутніми фахівцями основами педагогічної майстерності щодо формування ключових компетентностей дитини-дошкільника.

Розкриваються особливості організації та проведення педагогічної практики – як форми самостійної роботи здобувачів, яка сприяє формуванню певного обсягу компетенції фахівця-професіонала у сучасних умовах дошкільної освіти.

Відмічено, що важливу роль під час практики відіграє самостійна практична діяльність майбутнього спеціаліста, особливо самостійне виконання обов'язків вихователя у процесі виробничої практики, яка якраз і сприяє виробленню спеціальних умінь, що формуються на матеріалі конкретної діяльності.

З'ясовано, що в процесі педагогічної практики у майбутніх вихователів формуються такі фахові компетентності, як здатність самостійно і комплексно розв'язувати складні завдання та практичні проблеми з розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку із застосуванням теорії і методики дошкільної освіти; здатність до розвитку у дошкільників базових якостей особистості;

Виявлено, що для того, щоб сформувати сучасного креативного педагога, треба дати йому можливість під час здобування професійної освіти глибоко засвоїти теоретичні основи різних форм організації та проведення освітнього процесу в ЗДО та сформувати вміння і навички самостійного їх втілення у практичній діяльності.

Ключові слова: педагогічна практика, педагогічна діяльність, самостійна робота, практичні вміння і навички, творча особистість, компетентність.

Kateryna MIKHAILOVA,
orcid.org/0000-0001-7295-0214
Senior Lecturer at the Departments of Preschool and Special Education
Mukachevo State University
(Mukachevo, Transcarpathian region, Ukraine) ingma7007@gmail.com

Antonina MIKULINA,
orcid.org/0000-0002-5913-9264
Senior Lecturer at the Departments of Preschool and Special Education
Mukachevo State University
(Mukachevo, Transcarpathian region, Ukraine) antconst17@gmail.com

THE PEDAGOGICAL PRACTICE AS A BASIS FOR QUALITATIVE TRAINING OF A SPECIALIST IN PRESCHOOL EDUCATION

The article is dedicated to the problem of forming the professional readiness of future preschool educators for direct implementation of their duties in higher educational institutions, the relevance of forming their professional growth in the process of pedagogical practice has been revealed.

The pedagogical practice of the applicants has been defined as an integral part of pedagogical education, an important factor of formation of professional competence of future specialists in the field of preschool education. The role and importance of various types of pedagogical practice in mastering the basics of pedagogical skills in the formation of key competencies of a preschoolers by future specialists has been noted.

The authors have revealed the peculiarities of organizing and conducting pedagogical practice as a form of independent work of applicants, which contributes to the formation of a certain amount of competence of a professional specialist in modern conditions of preschool education.

It has been noted that an important role during the practice belongs to the independent practical activity of the future specialist, especially the independent performance of the educator's duties in the process of industrial practice, which contributes to the development of special skills that are formed on the basis of specific activities.

It has been found that in the process of pedagogical practice, future educators develop such professional competencies as the ability to independently and comprehensively solve complex tasks and practical problems in the development, education and upbringing of preschool children using the theory and methods of preschool education; the ability to develop basic personality qualities in preschoolers.

It has been found that in order to form a modern creative teacher, it is necessary to give him or her the opportunity to deeply master the theoretical foundations of various forms of organization and conduct of the educational process in the preschool educational institution and to develop the skills and abilities to independently implement them in practice.

Key words: pedagogical practice, pedagogical activity, independent work, practical skills, creative personality, competence.

Постановка проблеми. Основним завданням суверенної держави Україна на сучасному етапі є виховання нових поколінь у дусі загальнолюдських ідеалів і національних традицій, яке починається з дошкільного дитинства – вирішального етапу становлення особистості.

У Базовому компоненті дошкільної освіти наголошується, що під час здобуття дошкільної освіти відбувається становлення компетентностей дитини. «Компетентність як результат дошкільної освіти та особистісне надбання відображає систему взаємозв'язаних компонентів фізичного, психічного, соціального, духовного розвитку дитини» (Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. 2021: 18). Тому особливого значення у галузі дошкільної освіти набуває удосконалення підготовки кадрів, покликаних забезпечити формування основ особистості, тобто якісна підготовка педагога-дошкільника.

Основною метою першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» на сучасному етапі є формування творчої особистості, фахівця-професіонала, який уміє самостійно приймати рішення, глобально мислити та, що особливо важливо, володіє певним обсягом компетенцій, що дозволяє йому постійно підвищувати свій рівень (професійний, загальноосвітній, моральний, естетичний тощо) (Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 «Освіта / Педагогіка», спеціальність 012 «Дошкільна освіта». 2019: 6).

У підготовці педагогічних кадрів для дошкільних закладів мають бути враховані нові умови функціонування системи дошкільної освіти: зміна співвідношення родинного і суспільного виховання, їх відповідність новим завданням і умовам ринкових відносин, багатоваріантність освітніх програм.

Як визначено у Стандарті вищої освіти України, «цілі навчання – це підготовка фахівців до розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку в закладах системи освіти і сім'ї, здатних розв'язувати складні спеціалізовані завдання, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов із застосуванням теорії і методики дошкільної освіти» (Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 «Освіта / Педагогіка», спеціальність 012 «Дошкільна освіта». 2019: 5).

Нині зростає роль самостійної роботи здобувачів у оволодінні педагогічним фахом та формуванні практичних умінь і навичок роботи з дітьми дошкільного віку. Самостійна робота – навчальна діяльність здобувача, спрямована на вивчення і оволодіння матеріалом навчального предмета без безпосередньої участі викладача (Буряк. 2001: 48). Головним завданням самостійної роботи є підвищення якості знань, формування умінь та навичок щодо застосування теоретичних знань у практичній діяльності (Беленька. 2006: 12).

Однією із форм самостійної роботи здобувачів є педагогічна практика, яка сприяє формуванню професійних умінь і навичок майбутнього фахівця у галузі дошкільної освіти вже під час навчання у закладі вищої освіти.

Наразі в ЗВО підвищились вимоги до практичної підготовки студентів, в освітньому процесі виділено більшу кількість годин на цей аспект, приділяється увага змістовому наповненню програм практики, вибору баз практики. Проте, процес перебудови – це тривалий процес, і проблема практичної підготовки у професійному становленні студента залишається актуальною (Волинець, Вертугіна, 2020: 167).

Аналіз досліджень. Забезпечити якісну підготовку фахівця-професіонала з дошкільної освіти з поєднанням фундаментального науково-теоретичного та практично-методичного напрямів є однією із актуальних проблем вищої освіти на сучасному етапі. Про це підкреслюється у державних документах, працях провідних науковців сучасності: А. Богуш, О. Гнізділової, І. Ковальчук, Т. Пономаренко, Т. Танько, Л. Зденевич, Г. Беленької, Н. Гавриш, Н. Лисенко, Т. Піроженко та інших, а також у відгуках роботодавців.

Шляхи та методи підвищення професійної підготовки дошкільних фахівців обґрунтовували Г. Беленька, В. Вертугіна, К. Волинець, Ю. Волинець, Н. Гавриш, О. Колесник, Н. Левінець, І. Слєпцова, Н. Стаднік та інші. Теоретичне обґрунтування педагогічної майстерності у структурі професійної підготовки педагога здійснено І. Зязюном, Н. Кузьміною, В. Крутецьким, В. Семиченко, Н. Тарасевич.

Метою статті. На основі аналізу науково-педагогічних джерел і досвіду роботи розкрити особливості формування фахівця-професіонала під час педагогічної практики у базових ЗДО.

Виклад основного матеріалу. Педагогічна освіта спрямовує на розвиток у майбутніх спеціалістів педагогічного мислення, оволодіння надбаннями світової педагогічної думки та педагогічних традицій українського народу; формування здатності до педагогічного осмислення явищ виховання, навчання й розвитку дитини в умовах родинно-суспільного виховання; розвиток умінь педагогічного прогнозування; формування творчого підходу до педагогічної діяльності; підготовку до практичного здійснення завдань педагога у сучасних умовах дошкільної освіти (Беленька. 2006: 13). Якраз цьому і сприяє педагогічна практика в закладах дошкільної освіти, мета якої – вдосконалення вмінь організації та проведенні системи освітньо-виховної роботи з дітьми, розвиток творчого та дослідницького підходу до педагогічної діяльності, використання інноваційних технологій дошкільної освіти, цілісного виконання функцій вихователя дітей дошкільного віку.

У процесі педагогічної практики здобувачів вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» вирішуються такі завдання:

- ознайомлення із системою освітньої роботи ЗДО;
- встановлення та поглиблення зв'язку теоретичних знань з реальним педагогічним процесом, формування умінь використовувати знання в процесі розв'язання конкретних освітньо-виховних завдань;

- вироблення професійних умінь та навиків, необхідних вихователю;

- формування психологічної готовності до майбутньої професійної діяльності, розвиток необхідних професійних та особистісних якостей, прагнення до професійного самовдосконалення;

- сприяння зростанню творчого потенціалу здобувачів під час проведення науково-педагогічних досліджень, вивчення кращого досвіду роботи вихователів.

Під час педагогічної практики, перебуваючи у стінах освітнього закладу, здобувач робить перші кроки до формування педагогічної майстерності, вперше ступає на педагогічну ниву, бачить себе як фахівця, переконуючись, що не так просто керувати дитячим колективом, зрозуміти кожну дитину, навчити її простим, на перший погляд, речам, а головне завоювати у цих маленьких особистостей авторитет, довіру, стати для них близькою людиною. Саме тут на допомогу і приходять наставник-методист та досвідчений вихователь, який поділиться досвідом, допоможе організувати дітей до будь-якої діяльності, викликати у них інтерес, стремління пізнати навколишній світ, допоможе відшукати активні методи та прийоми навчання малюків на заняттях і в повсякденному житті.

Різні види практики є важливою складовою частиною підготовки фахівців у галузі дошкільної освіти. Засвоєння здобувачами вищої освіти педагогіки дошкільної, часткових методик, ознайомлення з сучасними методами та формами організації педагогічної діяльності дозволяє під час практики продовжити формування у майбутніх вихователів професійних умінь і навичок, необхідних для самостійного вирішення педагогічних завдань в умовах реального освітньо-виховного процесу, розвиток потреби систематичного професійного самовдосконалення (Горопаха, Поніманська. 2009: 63).

Мотивована самостійна робота сприяє розвиткові у здобувачів навичок самостійного аналізу, творчих здібностей, аналітичного мислення. Самостійна робота як специфічна форма навчальної діяльності спонукається адекватними їй мотивами: власного самовдосконалення, особистого росту, поглиблення знань, розширення світогляду (Микуліна. 2022: 215).

Самостійна діяльність здобувачів під час педагогічної практики в різних вікових групах максимально наближена до реальної професійної діяльності. Вони працюють на посаді вихователя і вчаться самостійно проводити різні види освітньо-виховної роботи з дітьми раннього та дошкільного

віку, які входять у коло його обов'язків. Поруч з цим практиканти самостійно виконують цілу низку навчальних завдань, спрямованих на поглиблення та закріплення знань з усіх професійно спрямованих дисциплін навчального плану. Вони здійснюють комплексне вивчення освітнього процесу ЗДО, вчать самостійно проводити психолого-педагогічне вивчення особистості дитини раннього та дошкільного віку, проводять експериментальне дослідження однієї з актуальних педагогічних проблем (у зв'язку з написанням курсової роботи з фахових дисциплін). Це сприяє розвитку у них творчого підходу до педагогічної діяльності, підвищує інтерес до навчання та майбутньої професії.

Майбутні фахівці під час педагогічної практики знайомляться з тими сторонами роботи вихователя, методиста, які в умовах аудиторного навчання не можуть бути засвоєні у повному обсязі. У них виробляються певні професійні вміння і навички, впевненість у своїх діях, виникає інтерес до педагогічної діяльності.

Здобувачі вищої освіти також набувають вмінь і навичок організаторської роботи, вчать здійснювати контроль та керівництво педагогічним процесом, організувати окремі форми методичної роботи, роботи з батьками.

Програма педагогічної практики насичена різноманітними завданнями, які вимагають від практикантів прояву високого рівня самостійності та відповідальності, творчого підходу до застосування знань, набутих під час вивчення педагогічних дисциплін. Особливо важливу роль відіграє самостійне виконання обов'язків вихователя у процесі виробничої практики, яка якраз і сприяє виробленню спеціальних умінь, які формуються на матеріалі конкретної діяльності.

Важливою умовою формування цілей самостійної роботи є усвідомлення здобувачем тих проблем, які він повинен вирішити і чітко уявлення про очікуваний результат. Це забезпечує конкретність цілі, як її найважливішого критерію, так як за абстрактними цілями завжди ховається відсутність змістовного бачення очікуваних результатів (Микуліна. 2022: 217)

Від організації самостійної роботи методистом під час практики залежить результат проведених здобувачем форм навчання з дітьми дошкільного віку, його умінь та навичок, рівень самостійності. Саме дії керівника педагогічною практикою від вузу спрямовують здобувачів до організації і раціонального, ефективного здійснення активної, самостійної, свідомої і результативної пізнавальної діяльності.

Цьому сприяє насамперед вибір бази практики, в якій повинні бути створені необхідні умови для успішного виконання майбутніми фахівцями завдань практики, а також правильно обраний вид керівництва педагогічною практикою. Вихователь-наставник від бази практики та керівник від вузу консультують здобувачів під час планування роботи, підготовки до організації та проведення різних видів дитячої діяльності, контролюють та оцінюють їх роботу.

Саме під керівництвом наставників майбутні вихователі вчать втілювати в практику роботи ЗДО сучасні ефективні форми, методи та прийоми навчання, проводити експериментальну роботу, апробувати сучасні новітні технології, здійснювати особистісно-орієнтоване навчання дітей дошкільного віку. Так наприклад, нами під час педагогічної практики було апробовано метод проєктів. Втілюючи в життя проєкт оздоровчої роботи «Зростаєте здоровими, дітки» з дітьми у ЗДО під час проведення експерименту, здобувачі переконались, що одне з головних завдань дошкільної освіти на сучасному етапі є виховання життєвої компетентності дитини як майбутнього громадянина України, однією із складових якої є здоров'язбережувальна, тобто прагнення дитини до того, щоб бути здоровою. Метод проєктів доцільно використовувати в практиці роботи ЗДО як одну із сучасних педагогічних інноваційних технологій.

Під час самостійної практичної діяльності здобувачі проявили креативність, навчились проводити експериментальну роботу, розробили методику проведення формувального експерименту, підготували необхідні матеріали для її апробації, навчились збирати емпіричні відомості, аналізувати їх, робити висновки та узагальнення.

Проведена робота показала, щоб сформувати сучасного креативного педагога, треба дати йому можливість глибоко засвоїти теоретичні основи різних форм організації освітнього процесу та сформувати вміння і навички самостійного їх втілення у практичній діяльності.

Під час проходження різного виду педагогічної практики здобувачі переконуються в тому, що як багато треба знати вихователю, щоб іти до дітей і зробити їх життя цікавим і змістовним. Це активізує їх до пошуку, самостійної роботи з спеціальною літературою, прояву креативності тощо. Адже до дітей потрібно прийти з новими цікавими іграми, зразками малюнків, аплікації, тощо. Велику роль відіграє у навчанні маленьких дітей наочність, яку потрібно виготовити, вивчити дитячі казки, віршики, примовлянки, приказки, підготувати цікаві мультфільми тощо.

Майбутні фахівці під час практики переконуються, що діти тягнуться тільки до тих, хто багато знає, може цікаво організувати ігри, розваги, заняття. Поважають тих, від кого можна чекати сюрпризів, в той же час тягнуться до доброзичливих, щирих, привітних вихователів.

Тільки під час самостійної роботи в процесі педагогічної практики здобувачі переконуються, якими цікавими, розумними, кмітливими, щирими, доброзичливими можуть бути малюки і яку цікаву професію вони вибрали.

Висновки. Таким чином, ефективність підготовки майбутніх фахівців з дошкільної освіти залежить від мети та поставлених завдань, змісту педагогічної практики, ролі керівника від ЗВО, який організовує самостійну роботу здобувачів, що дозволяє зробити висновок про результативність практичної підготовки спеціалістів закладів

дошкільної освіти, формування їхньої професійної культури й компетентності.

А самостійна робота під час педагогічної практики по справжньому відкриває перед здобувачами вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» сутність обраної ними професії, допомагає оволодівати основами педагогічної майстерності з формування ключових компетентностей дитини, допомогти виховати справжню всебічну, гармонійно розвинену особистість, справжнього патріота рідної країни, зрозуміти, що реформи в Україні починаються в душах дітей.

В даній статті проаналізовано лише незначну частину матеріалу з питань організації та проведення роботи із здобувачами вищої освіти під час педагогічної практики. Подальші дослідження даної проблеми спрямовані на пошук нових форм і методів організації практичної роботи майбутніх фахівців під час педагогічної практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція: Наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2021. № 33. Київ, 2021. 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
2. Беленька Г. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання: монографія. Київ: Світоч, 2006. 304 с.
3. Буряк В. Керування самостійною роботою студентів. *Вища школа*. 2001. № 4–5. С. 48–52.
4. Волинець Ю., Вертугіна В. Роль педагогічної практики у професійному становленні майбутніх фахівців закладів дошкільної освіти. *Молодий вчений*. 2020. № 1(77). С. 166–170.
5. Горобаха Н., Поніманська Т. Педагогічна практика за вимогами кредитно-модульної системи: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів напряму підготовки «Дошкільна освіта». Київ: Вид-во «Слово», 2009. 280 с.
6. Микуліна А. Організація та керівництво самостійною роботою здобувачів. *Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі: збірник тез доповідей VI Всеукраїнської Інтернет-конференції*, м. Мукачево, 3 листопада 2023 р. / ред. кол.: О. Фенцик (гол. ред.) та ін. Мукачево: МДУ, 2022. С. 114–117. URL: <https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D1%82%D0%B5%D0%B7.pdf#page=114>.
7. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальність 012 «Дошкільна освіта». Київ, 2019. 20 с.

REFERENCES

1. Pro zatverdzhennia Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity (Derzhavnogo standartu doshkilnoi osvity) nova redaktsiia: Nakaz Ministerstva osvity i nauky vid 12.01.2021. № 33. (2021) [On approval of the Basic Component of Preschool Education (State Standard of Preschool Education) new edition: Order of the Ministry of Education and Science dated 12.01.2021. No. 33]. Kyiv. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. [in Ukrainian].
2. Bielenka, H. (2006). Vykhovatel ditei doshkilnoho viku: stanovlennia fakhivtsia v umovakh navchannia: monohrafiia [Educator of preschool children: becoming a specialist in learning conditions: monograph]. Kyiv: Svitoch. [in Ukrainian].
3. Buriak, V. (2001). Keruvannia samostiinoiu robotoiu studentiv [Management of students' independent work]. *Vyshcha shkola – High school*, 4–5. 48–52. [in Ukrainian].
4. Volynets, Yu., & Vertuhina, V. (2020). Rol pedahohichnoi praktyky u profesiinomu stanovlenni maibutnikh fakhivtsiv zakladiv doshkilnoi osvity [The role of pedagogical practice in the professional formation of future specialists of preschool education institutions]. *Molodyi vchenyi – A young scientist*, 1(77). 166–170. [in Ukrainian].
5. Horopakha, N., & Ponimanska, T. (2009). Pedahohichna praktyka za vymohamy kredytno-modulnoi systemy: navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshcheykh navchalnykh zakladiv napriamu pidhotovky “Doshkilna osvita” [Pedagogical practice according to the requirements of the credit-module system: a study guide for students of higher educational institutions in the field of training “Preschool education”]. Kyiv: Slovo. [in Ukrainian].
6. Mykulina, A. (2022). Orhanizatsiia ta kerivnytstvo samostiinoiu robotoiu zdobuvachiv [Organization and management of independent work of applicants]. *Aktualni problemy navchannia i vykhovannia v umovakh intehratsiinykh protsesiv*

v osvitnomu ta naukovomu prostori: zbirnyk tez dopovidei VI Vseukrainskoi Internet-konferentsii – Actual problems of education and upbringing in the conditions of integration processes in the educational and scientific space: a collection of abstracts of reports of the 6th All-Ukrainian Internet Conference. Mukachevo: MDU. URL:<https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D1%82%D0%B5%D0%B7.pdf#page=114>. [in Ukrainian].

7. Standart vyshchoi osvity Ukrainy: pershyi (bakalavrskyi) riven, haluz znan 01 “Osvita/Pedahohika”, spetsialnist 012 “Doshkilna osvita” [Standard of higher education of Ukraine: first (bachelor) level, field of knowledge 01 “Education/Pedagogy”, specialty 012 “Preschool education”]. (2019). Kyiv. [in Ukrainian].

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>